

พัฒนาการการจัดการงานราชทัณฑ์ (พ.ศ. 2433-2479)¹

The Revolution of Correctinal Management (1890-1936)

พินทุสร เรืองยังมี²ณัฐพร ไทยจงรักษ์³

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาพัฒนาการการจัดการงานราชทัณฑ์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2433 ถึง พ.ศ. 2479 ในฐานะหน่วยงานราชการหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมที่มีส่วนสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ให้กับประเทศ บนพื้นฐานการเปลี่ยนแปลงตามแบบตะวันตก และผลจากการปฏิรูปทำให้โครงสร้างของหน่วยงานเกิดความเป็นปึกแผ่น มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ที่แสดงให้เห็นว่าการคุก การตะราง มีความสำคัญในการเป็นเครื่องมือของรัฐที่ใช้ในการจัดการปกครองราชรัฐ

จากการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้หลักฐานชั้นต้น เอกสาร หนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์ของกรมราชทัณฑ์เป็นหลัก งานชิ้นนี้จึงมีลักษณะแสดงมุมมองภาพลักษณ์จากรัฐเพียงด้านเดียว และพบว่าพัฒนาการการจัดการงานราชทัณฑ์ที่เน้นระเบียบแบบแผนให้สอดคล้องกับการปฏิรูปประเทศกลับประสบปัญหา เนื่องจากงานราชทัณฑ์มีลักษณะการจัดการแตกต่างไปจากกรมกองอื่นๆ ทั้งบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครอง ทำให้งานด้านการราชทัณฑ์มีการยุบเลิก จัดตั้งและย้ายกรม กองอยู่บ่อยครั้ง อีกทั้งการปฏิรูปงานราชทัณฑ์ประสบกับข้อจำกัดและความยุ่งยากต่าง ๆ เช่น การขาดแคลนบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ ระบบบริหารราชการแบบรวมศูนย์ไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการขาดแคลนงบประมาณในการปฏิรูป เป็นต้น ทำให้การศึกษาพัฒนาการการจัดการงานราชทัณฑ์ในช่วงเวลาดังกล่าว ถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อก่อนที่งานราชทัณฑ์จะมีความมั่นคงในเวลาต่อมา

คำสำคัญ : ราชทัณฑ์ พัฒนาการ การจัดการ

Abstract

This research studies the development of corrections management in 1890 to 1936 as a government agency of justice. Important In creating a brand image for the country based on Western-style changes and the results of the reform make the structure of the agency solidarity orderly and neat shows that prison and jail are important in being a state tool used to manage the government.

From this study. The researcher uses early evidence, document, book and main publications from the Department of Corrections. This work therefore shows the perspective and image only one side. And found development of corrections management emphasize order and pattern in accordance with the country reform but experiencing problems due to corrections have a different

¹บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรื่อง พัฒนาการการจัดการงานราชทัณฑ์ (พ.ศ. 2433-2479) The Development of Correctinal Management (1890-1936)

²นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

³อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

management style than other agencies. With social, economic, political and administrative context. Causing corrections to be dissolved, establish and move often. Corrections reform suffer limitation and difficulties such as lack of budget, individuals lack knowledge, ability public administration system centralized not one and lack of budget for reform. Making corrections management during this time is a cumbersome before correction work is stable.

Keywords : Corrections, Development, Management

บทนำ

ราชทัณฑ์เป็นองค์กรหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ มีหน้าที่รับผิดชอบปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาลและคำสั่งของผู้มีอำนาจตามกฎหมาย งานราชทัณฑ์มีประวัติและวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคม การเมืองการปกครองและสภาพเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับกระบวนการทางกฎหมาย กระบวนการการลงโทษของรัฐ ซึ่งนับเป็นหน่วยงานขั้นสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรม มีคุก ตะรางและเรือนจำเป็นสถานที่คุมขังผู้กระทำความผิด

การจัดการการราชทัณฑ์ของไทยได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จากเอกสารหลักฐานที่ผู้วิจัยสามารถค้นคว้าได้ในเวลานี้ ไม่สามารถที่จะทราบรายละเอียดของการจัดการงานราชทัณฑ์ตั้งแต่เดิมมาโดยตลอด เพราะเท่าที่ปรากฏให้เห็นในกฎหมายเก่า คงมีแต่บทบัญญัติกำหนดโทษไว้ ไม่ได้มีกฎหมายมอบองค์กรใดองค์กรหนึ่งให้ดำเนินการลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจึงเริ่มศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2433 ที่ถือว่าเป็นการปฏิรูประบบราชทัณฑ์ เนื่องจากในปีนี้ได้เริ่มสร้างเรือนจำขึ้น เพื่อเป็นสถานที่รวมนักโทษที่เคยแยกย้ายอยู่ตามกรมกองต่างๆ เข้ามารวมไว้ในแห่งเดียวกัน ซึ่งนับเป็นครั้งแรกของการจัดการราชทัณฑ์อย่างเป็นระบบ โดยยึดระเบียบแบบแผนตามแบบอย่างตะวันตก จนมาสิ้นสุดระยะเวลาการศึกษา พ.ศ. 2479 ซึ่งรัฐได้มีนโยบายให้มีการตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ขึ้นแทนพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. 120 (พ.ศ.2444) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการงานราชทัณฑ์ให้เหมาะสมกับลักษณะงานในปัจจุบันมากขึ้น

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาพัฒนาการการจัดการงานราชทัณฑ์ ระหว่าง พ.ศ. 2433-2479
2. ศึกษาผลของการจัดการงานราชทัณฑ์ ระหว่าง พ.ศ. 2433-2479

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง การจัดการงานราชทัณฑ์ ระหว่าง พ.ศ. 2433-2479 มีแนวทางการศึกษาค้นคว้าตามวิธีการทางประวัติศาสตร์และเสนอรายงานในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยใช้หลักฐานประกอบการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. เอกสารหลักฐานชั้นต้น ได้แก่ หนังสือราชการ พระราชหัตถเลขา พระราชบัญญัติ ราชกิจจานุเบกษา ประกาศกรมราชทัณฑ์ รายงานการประชุมจาก กระทรวงมหาดไทย กระทรวงยุติธรรม กรมนครบาล และกองมหันตโทษ
2. เอกสารหลักฐานชั้นรอง ได้แก่ หนังสือที่ระลึก หนังสือมาปนกิจศพ บทความ วารสารราชทัณฑ์ และวิทยานิพนธ์

ผลการวิจัย

ราชทัณฑ์เป็นองค์กรสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรม ดำเนินการแทนรัฐในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิด ให้เป็นไปตามคำพิพากษาของศาล ทำให้อุทิศ ตะราง เรือนจำและทัณฑสถาน ถูกนำมาใช้เป็นสถานที่สำหรับควบคุม คุมขัง

ผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นการลงโทษให้แยกออกจากสังคม ผลการศึกษาพัฒนาการการจัดการงานราชทัณฑ์ ระหว่าง พ.ศ. 2433-2479 ผู้วิจัยได้แบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 พัฒนาการจัดการการราชทัณฑ์ภายใต้ระบอบการปกครองแบบเก่าคือ ระบอบการปกครองแบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ระหว่าง พ.ศ. 2433 - 2474

การจัดการงานราชทัณฑ์ของไทยยุคแรกก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีการปรับปรุง ปฏิรูปประเทศ งานราชทัณฑ์อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานหลายฝ่าย กิจการงานคุก ตะรางและเรือนจำสังกัดอยู่ตาม ส่วนราชการต่าง ๆ ตามหลักการปกครองแบบจตุสดมภ์ โดยแบ่งเป็น ในเขตกรุงเทพฯ และในเขตหัวเมืองชั้นนอก

สถานที่คุมขังนักโทษในเขตกรุงเทพฯ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ¹

1. คุก ใช้เป็นสถานที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 6 เดือนขึ้นไป ขึ้นตรงต่อกรม นครบาล กล่าวคือนักโทษที่มีความผิดร้ายแรงจะถูกส่งมาคุมขังที่คุกในกรุงเทพฯ คุกในสมัยนั้นมีอยู่สองแห่งคือ คุกที่ตั้งอยู่หน้าวัดพระเชตุพน (ตรงที่ตั้งกรมการรักษาดินแดนในปัจจุบัน) ชาวบ้านทั่วไปเรียกคุกนี้ว่า “คุกหน้าวัดโพธิ์” ส่วนคุกอีกแห่งหนึ่งคือ คุกวังหน้า ไม่ค่อยจะมีชื่อเสียง เพราะประชาชนส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้พูดถึงคุกวังหน้า แม้แต่ในประวัติศาสตร์ก็เขียนบอกไว้แต่เพียงว่า มีคุกวังหน้าอยู่ที่หน้าวัดชนะสงคราม มีเสนาบดีกรมนครบาลเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุด มีหลวงพิศกลางเป็นผู้ควบคุมดูแลกิจการ ภายในคุกทั้งหมด

2. ตะราง ใช้เป็นสถานที่คุมขังผู้ต้องขังที่มีโทษจำคุกต่ำกว่า 6 เดือนลงมา หรือใช้เป็นสถานที่คุมขังผู้ต้องขังที่ไม่ใช่โจรผู้ร้าย ขึ้นตรงต่อกรมที่บังคับกิจการนั้นๆ เช่น ตะรางกลาโหม ตะรางมหาดไทย ตะรางกรมท่าซ้าย ตะราง กระทรวงวัง ตะรางกรมนครบาล เป็นต้น ตะรางกรมนครบาลมีอยู่ทั้งสิ้น 12 ตะราง โดยแยกไปสังกัดในบังคับบัญชาของ กรมนครบาล 8 ตะราง และสังกัดกรมพระตระเวนอีก 4 ตะราง การที่ตะรางแยกสังกัดหลายแห่ง เนื่องจากการศาลสมัยนั้นได้แยกสังกัดไม่ได้รวมอยู่ในกระทรวงเดียวกัน

ในสมัยนั้นคุกกับตะรางมีการควบคุมที่แตกต่างกัน คือ คุกนั้นต้องเป็นที่มั่นคง แข็งแรง และนักโทษที่อยู่ในคุกไม่ได้ รับอนุญาตให้ออกไปทำงานภายนอก บังคับให้ทำงานหนักอยู่แต่บริเวณในคุกเท่านั้น เพราะคุมขังไว้เฉพาะนักโทษอุกฉกรรจ์ และนักโทษสำคัญ ผิดกับตะรางที่ใช้คุมขังนักโทษที่มีกำหนดโทษไม่ได้ร้ายแรงมากนัก และใช้คุมขังผู้ที่กระทำผิดตามพระราช อาญาที่ซึ่งไวัระหว่างพิจารณาคดี² กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงอธิบายไว้ในกฎหมายราชบุรีว่า “คุกและตะรางผิดกัน อย่างไรไม่มีอะไรเป็นสาระสำคัญนักและในหัวเมืองก็มีการจำขังแห่งเดียว จะเรียกจำคุกหรือจำตะรางก็ได้ที่เข้าใจนั้นก็คือ จำคุกต้องใส่ฟางคอก เพิ่มเติมโซ่ตรวน และเมื่อจะขึ้นคุกต้องเขียน 60 ทีและบางที่คุกจะสกปรกและอูจาดมากกว่าตะรางสัก หน่อย”³

สถานที่คุมขังนักโทษในเขตหัวเมืองชั้นนอก คือ เรือนจำ ใช้เป็นสถานที่คุมขังผู้ต้องขังที่อยู่ในเขตหัวเมือง มีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “ตะรางประจำเมือง” อยู่ในเขตความรับผิดชอบของผู้ว่าราชการเมืองนั้นๆ หากเมืองใดมีอาณาเขต กว้างขวางและพลเมืองมากก็ให้สร้างที่คุมขังย่อยขึ้นตามอำเภอไว้สำหรับควบคุมผู้ต้องหาคดีที่มีโทษหลวง หรืออาจส่งต่อให้ กรมมหาดไทยและกลาโหมรับไปคุมขังตามแต่กรณีโทษ และถ้ามีนักโทษคดีมหาดไทยที่เป็นภัยต่อราชอาณาจักรจะส่ง มายังคุกในกรุงเทพฯ หรือยังกระทรวงเจ้าสังกัดคือ หัวเมืองฝ่ายเหนือขึ้นอยู่กับกระทรวงมหาดไทย และหัวเมืองฝ่ายใต้ขึ้นอยู่กับกระทรวงกลาโหม⁴

การจัดการงานราชทัณฑ์ก่อนการปฏิรูปประเทศประสบกับปัญหานานัปประการ ทั้งในด้านรูปแบบและวิธีการ

¹ ประสาร ทองภักดี) .2502 .(ระบบการราชทัณฑ์แห่งประเทศไทย. หน้า 57.

² กระทรวงมหาดไทย กรมราชทัณฑ์. (2525). *ประวัติศาสตร์ราชทัณฑ์ 200 ปี*. หน้า 282.

³ แลงการ์ด โรเบิร์ต) .2494 .(ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย .หน้า 230.

⁴ ประดิษฐ์ พานิชการ. (2495). *การราชทัณฑ์แห่งประเทศไทย*. หน้า 2.

ดำเนินการลงโทษที่ยังไม่ได้รับความสนใจจากรัฐมากนัก อันเนื่องมาจากการราชทัณฑ์ในสมัยนั้นมีระบบที่ไม่แน่นอน ไม่ได้มีการจัดตั้งหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งขึ้นมารับผิดชอบโดยตรง การพิจารณาคดีและการคุมขังผู้กระทำผิดมีความล่าช้า เนื่องจากไม่มีพระราชบัญญัติและกฎข้อบังคับสำหรับนักโทษ ไม่มีการกำหนดระยะเวลาการจำคุกที่แน่นอน อำนาจในการพิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดทั้งหมดตกอยู่ภายใต้พระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ อีกทั้งธรรมเนียมในการลงโทษของคุณ ติงและเรือนจำยังมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับกฎข้อบังคับตามกรมกองหรือบ้านเรือนของเจ้าขุนมูลนายที่เป็นผู้บังคับบัญชาหน่วยงานนั้น ในส่วนของการพิจารณาคดี ผู้ต้องหาจะต้องนำเงินมาจ่ายแก่เจ้าพนักงานเพื่อให้เจ้าพนักงานนำความขึ้นกราบบังคมทูลฯ ขอให้พิจารณาโทษหรือภัยโทษ¹ ไม่อย่างนั้นจะถูกคุมขังรออยู่เป็นเวลานานหรือซึ่งเงินลี้มบ้างก็มี

ในด้านการดำเนินงานของการราชทัณฑ์นั้นก็ยังมีการก้าวถอยสลับกันอยู่ระหว่าง คุณ กับ ติง นักโทษชั้นมหันตโทษหรือนักโทษที่กระทำความผิดร้ายแรงจำนวนมากได้รับการจองจำอยู่ในตารางแทนคุณ ส่วนนักโทษชั้นลหุโทษบางคนถูกจองจำจนสิ้นชีวิตทั้งที่กระทำความผิดเพียงน้อย² ดังพระราชหัตถเลขาของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงพระยารัตนบดินทร (เสนาบดีกรมเกษตราธิบดี) ตอนหนึ่งว่า

“...เห็นว่าผู้ต้องหาฆ่าคนตายแลปล้น เคยฝากคุกทำไมจึงได้ขังไว้ที่ตารางมากและการที่โจทก์ไม่มีนั้นจะเป็นโจทก์ตายแลละคดีไป ถ้าเจ้าเมืองกรมการจับส่งด้วยรู้ว่าเป็นผู้ร้ายแข็งแรงก็ได้ความชัด การที่โจทก์ไม่มีเช่นนี้แปลว่าไม่ได้รับพิจารณา อันใดเป็นอันต้องขัง ตารางไม่มีกำหนดพันโทษ ถ้าผู้ซึ่งมีโทษเล็กน้อย เช่น อย่างย่องเบาที่ต้องติดตารางอยู่จนสิ้นชีวิตก็เป็นการไม่ยุติธรรม ส่วนที่โทษหนักจนถึงฆ่าคนตายเป็นที่สุด ก็ควรจะมิโทษหนักมากยิ่งขึ้นกว่าที่ขังตารางไว้นิ่งๆ เช่นนั้น...”³

อีกทั้งสภาพเรือนจำที่ขาดการดูแลเอาใจใส่เนื่องจากขาดแคลนเจ้าพนักงาน และส่วนของข้าราชการที่ไม่ได้รับเงินเดือน ได้รับเพียงเบี้ยหวัดซึ่งรัฐจ่ายให้เพียงปีละครั้งซึ่งไม่เพียงพอ การจัดการงานราชทัณฑ์ของไทยก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีการปรับปรุงปฏิรูปประเทศ งานราชทัณฑ์อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานหลายฝ่าย กิจการงานคุณ ติงและเรือนจำสังกัดอยู่ตามส่วนราชการต่าง ๆ ตามหลักการปกครองแบบจตุสดมภ์

การจัดการงานราชทัณฑ์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่าง พ.ศ. 2433 ถึง พ.ศ. 2453 ได้มีการปรับปรุงงานราชทัณฑ์ขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับการที่สยามมีการปรับปรุงปฏิรูปการปกครอง โดยมีเป้าหมายคือ การรักษาเอกราชของประเทศให้พ้นจากการคุกคามของลัทธิจักรวรรดินิยม จึงเกิดแนวคิดพัฒนาประเทศตามแบบตะวันตก และมีเป้าหมายการปกครองที่ให้ความสำคัญกับการทะนุบำรุงบ้านเมืองและราษฎรไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองควบคู่กับการรักษาความสงบเรียบร้อย เพื่อป้องกันการอ้างถึงความล้มสมัยของประเทศอันเป็นสาเหตุแห่งการตกเป็นอาณานิคมแรงผลักดันจากอิทธิพลตะวันตกมีผลต่อการดำเนินนโยบายปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน ส่งผลให้รัฐต้องสร้างกลไกและองค์กรใหม่ ๆ ขึ้นมา เพื่อรับผิดชอบภารกิจของรัฐ สู่การจัดการงานด้านกระบวนการยุติธรรมซึ่งเป็นอีกหนึ่งภารกิจที่รัฐต้องปฏิรูป ทำให้งานราชทัณฑ์ถูกยกระดับให้มีความสำคัญมากขึ้น โดยการพัฒนาเอาใจใส่ทั้งด้านสถานที่ รวมถึงการแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบ ข้อบังคับและวิธีการต่าง ๆ ในกิจการงานราชทัณฑ์ นับได้ว่าผลจากการให้ความสำคัญกับกระบวนการยุติธรรมมีส่วนส่งผลให้กิจการงานราชทัณฑ์เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก

ผลจากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นถึงความสำคัญของงานราชทัณฑ์ ทำให้เกิดการปฏิรูปงานราชทัณฑ์ขึ้น โดยเริ่มแรกได้มีพระราชดำริความว่า “การคุก การตารางเป็นความสำคัญของประเทศ สมควรจะ

¹ เสาวลักษณ์ คุณประยูร .(2529) .นโยบายของรัฐบาลสยามต่อผู้กระทำความผิดทางด้านการศาลและการราชทัณฑ์ พ .2458 – 2434 .ศ. หน้า 1-2.

² สจข .ร .5 น .6.2/153. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงเจ้าพระยารัตนบดินทร . ลงวันที่ 1 มิถุนายน ร .ศ.110 .

³ อมรา ชันอาสา. (2525). *สภาพสังคมไทย : ศึกษาจากงานการราชทัณฑ์ ระหว่าง พ.ศ. 2433-2476*. หน้า 45. (อ้างอิงจาก กจข. ร. 5 น. 6.2/153. ลงวันที่ 1 มิถุนายน ร.ศ. 110).

ได้ก่อสร้างสถานที่และให้มีระเบียบเป็นปึกแผ่น”¹ จึงได้มีการปรับปรุงเรือนจำให้เป็นสถานที่ควบคุมนักโทษที่มีความมั่นคง แข็งแรงและปลอดภัยมากยิ่งขึ้น โดยโปรดเกล้าฯ ให้ซื้อที่ดินตำบลตรอกคำ (ถนนมหาชัย) สร้างคุกใหม่เรียกว่า “เรือนจำ กองมหันตโทษ” หรือเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครในปัจจุบัน แล้วเสร็จใน พ.ศ. 2433 ทั้งยังทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้าง ตระราชขึ้นใหม่ ที่ริมศาลพระราชอาญา เรียกว่า “เรือนจำกองลหุโทษ” และย้ายนักโทษเข้ามาใน พ.ศ. 2434 แล้วรวมเรียก คุกและตระราชทั้งสองแห่งนี้ว่า “กรมนักโทษ” สังกัดในกรมนครบาล² การที่ทรงมีพระราชดำริให้สร้างคุกกับตระราชขึ้นมา ใหม่ นั้น เป็นผลสืบเนื่องมาจากพระบรมวงศานุวงศ์เธอกรมพระนเรศวรฤทธิ์ (คอมมิตตีกรมพระนครบาล) ได้นำความขึ้นกราบบังคมทูลความว่า “ด้วยการควบคุมผู้ต้องขังระหว่างพิจารณาความในทุกวันนี้ ควบคุมปนอยู่กับนักโทษ ข้าพระพุทธเจ้า เห็นด้วยเกล้าว่าคนจำพวกนี้ ไม่ควรให้ปนกับนักโทษ เพราะเหตุเป็นคนยังไม่มีความผิด บางทีมีการพิจารณาความต่อไปไม่ได้ ความจริง เป็นการเสมือนเอาคนที่ไม่มีความผิดไปลงโทษอย่างเดียวกับนักโทษ ควรเป็นที่รังเกียจแก่ผู้ต้องขัง” อีกประการ หนึ่ง นักโทษจำพวกที่ต้องโทษคุมขังโดยลหุโทษในทุกวันนี้ ตระราชที่คุมขังแยกย้ายกันไปอยู่ในที่ต่างๆ ไม่เป็นการแน่นหนา มั่นคง การที่จะตรวจ ป้องกัน รักษาไม่ให้นักหลุดรอดไปได้ก็เป็นการลำบาก และการที่คุมขังอย่างนี้มักเป็นช่องทางให้ผู้คุม กระทำการกดขี่ข่มเหงนักโทษโดยผิดยุติธรรม เพราะข้อบัญญัติการคุมขังนั้นยังไม่มี จึงทรงมีพระบรมราชานุญาตให้ยกเลิก ธรรมเนียมเจ้าพนักงานได้รับผลประโยชน์จากนักโทษที่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้แรงงานนักโทษ เจ้าพนักงานให้ได้รับเงินเดือนจากรัฐเป็นการตอบแทน ส่วนประโยชน์จากการใช้แรงงานนักโทษให้ตกเป็นของหลวง และให้ ยกเลิกธรรมเนียมพันนาการนักโทษที่กำหนดลงพระราชอาญา ให้เจ้าพนักงานมีอำนาจจำนักโทษและถอดเครื่องพันนาการ ได้ตาม “ข้อบังคับสำหรับคุมขังนักโทษ ร.ศ. 110” การคุมขังนักโทษตลอดจนค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดู ค่ารักษาพยาบาล เครื่องนุ่งห่มเปลี่ยนมาเป็นของหลวงทั้งสิ้น ขึ้นตรงต่อกรมพระนครบาล

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ได้ทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมการเรือนจำหัวเมืองทั้งหมดขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย ใน พ.ศ. 2435 ยกเว้นแต่เรือนจำ เมืองปทุมธานี นนทบุรี นครเขื่อนขันธ์ (พระประแดง) และสมุทรปราการ ยังคงขึ้นตรงกับกระทรวงนครบาล ครั้นใน พ.ศ. 2440 ได้มีพระบรมราชโองการดำรัสประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยหน้าที่ราชการ ร.ศ. 116 ให้กรมนักโทษจากกระทรวง นครบาลไปสังกัดกระทรวงยุติธรรม โอนการไต่สวนคดีมีโทษหลวงและการทำโทษผู้ล่วงพระราชอาญาไปรวมอยู่ในหน้าที่ตุลา การ อยู่ในบังคับของกระทรวงยุติธรรม รวมถึงการยกเลิกการใช้ไพร่หลวงสำหรับอยู่ยามในรักษาการณ์นักโทษ คงให้ทหาร อยู่ยามรักษาการณ์ตามป้อมกำแพงคุกและตระราช สังกัดกระทรวงกลาโหม และการตราข้อบังคับลักษณะคุมขังนักโทษ เรือนจำหัวเมือง ร.ศ. 116 ให้ผู้ว่าราชการเมืองเป็นผู้บังคับบัญชาเรือนจำ พร้อมทั้งบัญญัติวิธีรับนักโทษเข้าคุมขัง การกินอยู่ การรักษาพยาบาล เครื่องนุ่งห่ม การใช้แรงงานนักโทษ ส่งผลให้กิจการเรือนจำตามหัวเมืองมีความเป็นระเบียบยิ่งขึ้น ใน พ.ศ. 2442 โปรดเกล้าฯ ให้ตรา “ข้อบังคับลักษณะคุมขังนักโทษเรือนจำหัวเมือง ร.ศ.118” แทนข้อบังคับเรือนจำหัวเมือง ร.ศ. 116 มีทั้งหมด 5 หมวด 83 ข้อ คือ

หมวดที่ 1 ว่าด้วยหน้าที่เจ้าพนักงานบังคับการคุมขังนักโทษ

หมวดที่ 2 ว่าด้วยลักษณะคุมขังนักโทษ

หมวดที่ 3 ว่าด้วยลักษณะปล่อยนักโทษ

หมวดที่ 4 ว่าด้วยลักษณะอาญานักโทษ

หมวดที่ 5 ว่าด้วยข้อบังคับนักโทษ

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว กิจการราชทัณฑ์ได้รับการปรับปรุง ใน พ.ศ. 2454 มีพระ บรมราชโองการให้ย้ายกรมนักโทษตึกกองมหันตโทษและกองลหุโทษ จากสังกัดกระทรวงยุติธรรมไปสังกัดยังกระทรวงนคร

¹ กรมราชทัณฑ์ .2556 (ตุลาคม ,พระเจดคุปต์กับกรมราชทัณฑ์. วารสารราชทัณฑ์ หน้า .5.

² สจข. มท. 4/63. เรื่อง หัวข้อโครงการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2476. ลงวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2476. หน้า 4.

บาล ถอนทหารยามรักษาการณ์กำแพงเรือนจำ และใช้ตำรวจนครบาลอยู่ยามรักษาการณ์แทน ต่อมาได้ทรงมีพระราชดำริเห็นเป็นการสมควรให้จัดการแก้ไขการคุมขังนักโทษให้ดีขึ้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมคุกกองมหันตโทษและตารางกองลโทษกับเรือนจำทั้งหลายที่กล่าวไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444) นั้นขึ้นเป็น โดยตรา “พระราชบัญญัติจัดตั้งกรมราชทัณฑ์” ขึ้น¹ ในวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2458 สังกัดอยู่กับกระทรวงนครบาล มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้มหาอำมาตย์เอกพระยาชัยวิชิตวิศิษฏ์ธรรมธาดา (ข้า ณ ป้อมเพชร์) ดำรงตำแหน่งอธิบดีคนแรก มีหน้าที่บังคับบัญชากรมราชทัณฑ์ โดยมีการวางระเบียบข้อบังคับไว้ ดังนี้ วางระเบียบรายงานประจำเดือน กฎข้อบังคับการใช้แรงงานนักโทษ ขนาดเครื่องพันธนาการ การใช้เงินทุนและการทำบัญชีต่างๆ การลงโทษทางวินัยนักโทษ และการลดโทษ เป็นต้น ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ กรมราชทัณฑ์ได้ส่งข้าราชการไปสังเกตการณ์ราชทัณฑ์ ณ สหรัฐอเมริกา ประเทศสิงคโปร์ ใน พ.ศ. 2460² เพื่อจะนำความรู้และวิธีการมาใช้ปรับปรุงกิจการราชทัณฑ์ของประเทศไทย ใน พ.ศ. 2462 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดการย้ายเรือนจำกองมหันตโทษไปตั้งที่ตำบลบางขวาง จังหวัดนนทบุรี ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มีพระประสงค์ ให้รวมนักโทษหัวเมืองขึ้นในและภาคกลางมาไว้แห่งเดียวกัน จึงต้องการให้เรือนจำกลางบางขวางมีความมั่นคงแข็งแรงระดับสูง ครั้นต่อมาเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2465 มีการประกาศรวมการปกครองท้องที่และแบ่งปันหน้าที่ราชการระหว่างกระทรวงมหาดไทย กับกระทรวงยุติธรรม ทำให้กิจการงานราชทัณฑ์ได้ย้ายจากกระทรวงนครบาลไปสังกัดยังกระทรวงยุติธรรม ซึ่งทรงมีพระราชดำริเห็นว่าหน้าที่ที่เกี่ยวพันอยู่กับศาลยุติธรรม

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเทศได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ พระองค์ได้ดำเนินพระราชโองบายลดภาระรายจ่ายของประเทศ ปลดข้าราชการ ส่งยุบหน่วยงานราชการบางหน่วย ซึ่งส่งผลต่อกิจการงานราชทัณฑ์ ที่ทรงเห็นว่ากรมราชทัณฑ์ได้วางระเบียบข้อบังคับไว้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว จึงสมควรให้ยุบกรมราชทัณฑ์และโอนกิจการทั้งปวงในกรมนี้ เป็นผลทำให้กรมราชทัณฑ์ กองมหันตโทษ กองลโทษและเรือนจำทั้งหลายทั่วราชอาณาจักรถูกยุบเลิกไป และไปขึ้นตรงต่อกรมบัญชาการกระทรวงยุติธรรม ตั้งแต่ 1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2469 เป็นต้นไป³ ให้โอนการเรือนจำจากกระทรวงยุติธรรมไปขึ้นกับกระทรวงมหาดไทย คงฐานะ “แผนกราชทัณฑ์” สังกัดกรมปลำบัง โดยให้เหตุผลว่า กระทรวงมหาดไทยมีหน่วยงานมาก และได้รับเงินงบประมาณมากกว่ากระทรวงยุติธรรม สามารถที่จะเจียดจ่ายให้กรมราชทัณฑ์ได้ใช้จ่ายได้ ในทางปฏิบัติแม้ว่าการที่กรมราชทัณฑ์สังกัดกระทรวงมหาดไทยอาจจะมีข้อดีในด้านการควบคุมผู้ต้องขังเพื่อมิให้หลบหนี การปล่อยตัวผู้ต้องขัง การพักการลงโทษ แต่ก็ยังมีข้อเสียปรากฏให้เห็นคือ การกิจหลักของกระทรวงมหาดไทยเน้นเรื่องการเมืองการปกครองเป็นหลัก ทำให้งานราชทัณฑ์ถือเป็นภารกิจรอง งานบางส่วนซ้ำซ้อนกับกรมคุมประพฤติ การจัดสรรงบประมาณจากกระทรวงเจ้าสังกัดมีน้อย หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตรวจสอบหน่วยงานราชทัณฑ์นั้นก็สังกัดอยู่กระทรวงยุติธรรม ทำให้ยากต่อการตรวจสอบอำนาจหน้าที่ของกรมราชทัณฑ์ได้ ใน พ.ศ. 2472 ได้สร้างเรือนจำมหันตโทษขึ้นที่ตำบลบางขวาง จังหวัดนนทบุรี (ปัจจุบันเรือนจำกลางบางขวาง) อันเป็นผลมาจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ทรงเล็งเห็นว่าบ้านเมืองกำลังเดินสู่ความเจริญควรจะย้ายเรือนจำกองมหันตโทษออกไปตั้งอยู่นอกพระนคร⁴ เห็นได้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวงานราชทัณฑ์ได้รับการปรับปรุงให้กลับคืนสู่สภาพเดิมอีกครั้งหนึ่ง ทำให้งานด้านการราชทัณฑ์เป็นระบบระเบียบมากขึ้น ภายใต้การจัดการรูปแบบการบริหารให้สอดคล้องกับอารยประเทศ ประจวบกับมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประเทศใน พ.ศ. 2475 จากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย

¹ กรมราชทัณฑ์ .2538 .(80 ปี กรมราชทัณฑ์ . หน้า 2.

² กรมราชทัณฑ์ .2497 .(รายงานประจำปีกรมราชทัณฑ์ ประจำปีพุทธศักราช 2496. ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2497 ที่ 282/2497 หน้า 22.

³ กลิน สัตตะธนี .2512 .(การบริหารงานเรือนจำกลางบางขวาง. หน้า 28.

⁴ นัทธิ จิตสว่าง) .2554 .(จากคุกมหันตโทษสู่ทัณฑสถานราชทัณฑ์.(ออนไลน์) .

ช่วงที่ 2 พัฒนาการการจัดการงานราชทัณฑ์ภายใต้ระบอบการปกครองแบบใหม่คือ ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของงานราชทัณฑ์ว่าเป็นภารกิจที่สำคัญของชาติที่สมควรที่จะได้รับการปรับปรุงแก้ไข โดยยึดหลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาที่ใช้กันอยู่ในอารยประเทศมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการราชทัณฑ์ จึงได้ตราพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการสำนักงานและกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2476 มาตรา 14 ยกฐานะแผนกราชทัณฑ์ในกรมพลำภักซ์ขึ้นเป็นกรมราชทัณฑ์อีกครั้งหนึ่ง¹ ซึ่งแต่เดิมนั้นงานราชทัณฑ์คงมีแต่การเรือนจำเพียงอย่างเดียว เมื่อยกฐานะขึ้นเป็นกรมแล้วจึงได้เพิ่มงานกักกันผู้มีสันดานเป็นโจรผู้ร้ายและโอนงานดัดสันดานเด็กจากกรมตำรวจเพิ่มขึ้น ซึ่งได้จัดแบ่งส่วนราชการไว้ดังต่อไปนี้ คือ

1. สำนักงานเลขาธิการกรม มีหน้าที่ในการสารบรรณ ดำเนินการตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน เรื่องราวการร้องทุกข์ การคลัง การทะเบียน และงานอื่นๆ ซึ่งไม่ได้อยู่ในหน้าที่ที่กองหรือแผนกใด
2. กองผลประโยชน์มีหน้าที่ควบคุมการดำเนินการใช้แรงงานผู้ต้องขัง ผู้ต้องกักกัน และเด็กสถานฝึกและอบรม (โรงเรียนฝึกอาชีพ) ควบคุมการจ้างเจ้าพนักงานผลประโยชน์ และควบคุมการเงินผลประโยชน์ ตลอดจนจัดการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการใช้แรงงานนั้น
3. กองทัณฑวิทยา มีหน้าที่สืบค้นรวบรวมความรู้ที่เกี่ยวกับวิชาการราชทัณฑ์ พิจารณาร่างกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และโครงการราชทัณฑ์ ควบคุมการปฏิบัติงานตามกฎหมาย พิจารณารายงานการตรวจการราชทัณฑ์ อำนาจการจัดตั้งทัณฑสถานและสถานฝึกอบรม ควบคุมการสงเคราะห์ผู้ต้องขังผู้ต้องกักกันและดำเนินงานเกี่ยวกับสถานฝึกอบรม
4. เรือนจำกลาง เช่น เรือนจำกลางบางขวาง มีหน้าที่ดำเนินการควบคุมกักขังผู้ต้องขังที่มีคำพิพากษา กำหนดโทษจำคุกตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป หรือต้องโทษประหารชีวิต
5. เรือนจำกลางประจำเขต เช่น เขตคลองเปรม เขตนคร เขตคลองไผ่และเขตหน้าเมือง มีหน้าที่ดำเนินการควบคุมกักขังนักโทษเด็ดขาด ที่ยังเหลือโทษต้องจำคุกต่อไปอีกตั้งแต่ 1-10 ปี ขึ้นไป ซึ่งย้ายมาจากเรือนจำต่างๆ ภายในเขต
6. เรือนจำพิเศษ เช่น เรือนจำวัดโรคคลองไผ่ มีหน้าที่ในการควบคุมกักขังนักโทษเด็ดขาดที่ป่วยเป็นวัณโรค เพื่อดำเนินการรักษาพยาบาล

เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐที่พิจารณาเห็นว่า พระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. 120 มีการใช้มาเป็นเวลา 35 ปี มีระเบียบข้อบังคับเรือนจำที่ยุ่ยากสับสนยากแก่การดำเนินงาน จึงได้ยกร่างพระราชบัญญัติขึ้นใหม่ ประกาศใช้ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอนันตมหิตล ดำเนินงานภายใต้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ซึ่งมีการกำหนดหลักการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังขององค์การสหประชาชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับตัวเป็นคนดี โดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การให้การศึกษอบรม การฝึกอาชีพ และการอบรมจิตใจ เป็นต้น อีกทั้งยังได้มีการสร้างเรือนจำบางขวางซึ่งถือว่าเป็นเรือนจำที่มีความทันสมัยมาก รวมถึงมีการจัดตั้งกองต่างๆ เช่น กองเรือนจำ กองนิคมฝึกอาชีพ กองอาชญาวิทยา กองแพทย์ เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

จะเห็นได้ว่า งานราชทัณฑ์ในอดีตที่สังกัดอยู่ตามส่วนราชการต่าง ๆ โดยใช้ชื่อเรียกว่า กูก ตระวาง เรือนจำ มี

¹ สุระศรี จันทร์แรม) .2539 .(การพัฒนองค์กรในกระบวนการยุติธรรม : ศึกษากรณีการโอนกรมราชทัณฑ์ไปสังกัดกระทรวงยุติธรรม .หน้า 32อ้างอิง) . จาก กระทรวงมหาดไทย2525.(

พัฒนาการที่ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ได้มีการปรับปรุงระเบียบราชการใหม่ มีลักษณะการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป ภายใต้ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งพบว่าการบริหารจัดการกิจการราชทัณฑ์เป็นไปอย่างล่าช้า เนื่องจากระบบการดำเนินงานของระบบราชการไทย ส่งผลให้กิจการงานราชทัณฑ์ยังมีข้อบกพร่องอยู่ทั้งในด้านการประสานงาน ภาระหน้าที่ของกรมกองยังมีความซ้ำซ้อนกันอยู่บ่อยครั้ง เนื่องจากมีการย้าย ยุบเลิก จัดตั้ง กรม กองอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งงบประมาณที่มีไม่เพียงพอต่อการพัฒนากิจการงานราชทัณฑ์ ทำให้กิจการงานราชทัณฑ์ขาดความต่อเนื่องในการปรับปรุงปฏิรูป

จากการศึกษาพัฒนาการจัดการการราชทัณฑ์ ระหว่าง พ.ศ. 2433-2479 เริ่มจากการที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งเห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขสภาพการเมือง การปกครอง โดยเฉพาะหน่วยงานที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับความยุติธรรม ให้เป็นที่ยอมรับของอารยประเทศและพัฒนาประเทศให้มีความเป็นสากล เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากภัยคุกคามจากจักรวรรดินิยม โดยเริ่มจากการปรับปรุงสถานที่ควบคุมนักโทษ การจัดระเบียบคุก ตาราง เรือนจำ การตราฎข้อบังคับภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ การแบ่งส่วนราชการโครงสร้างการทำงานภายในกรมราชทัณฑ์ การปรับปรุงกฎ ระเบียบ ข้อบังคับของการราชทัณฑ์ การใช้แรงงานนักโทษ ฯลฯ ทำให้กิจการงานราชทัณฑ์ได้ถูกยกระดับให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้นถือได้ว่าเป็นยุคทองของการราชทัณฑ์ในเวลานั้น ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สภาพสังคมไทยผันแปรไปไม่น้อย กิจการงานราชทัณฑ์ได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับอาชญาวิทยาและหลักทัณฑวิทยาของตะวันตกมาปรับใช้ร่วมกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ให้มีความเป็นระเบียบแบบแผนสืบต่อไป

เอกสารอ้างอิง

เอกสารชั้นต้น

สจข. ร. 5 น. 6.2/153. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถึงเจ้าพระยารัตนบดินทร์. ลงวันที่ 1 มิถุนายน ร.ศ. 110.

สจข. มท. 4/63. เรื่อง หัวข้อโครงการกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2476. ลงวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2476.

กรมราชทัณฑ์. (2497). รายงานประจำปีกรมราชทัณฑ์ ประจำปีพุทธศักราช 2496. ลงวันที่ 28 กรกฎาคม 2497.

หนังสือ

กระทรวงมหาดไทย กรมราชทัณฑ์. (2525). ประวัติการราชทัณฑ์ 200 ปี. นนทบุรี : โรงพิมพ์กรมราชทัณฑ์เรือนจำกลาง คลองเปรม.

กรมราชทัณฑ์. (2538). 80 ปี กรมราชทัณฑ์.

ประดิษฐ์ พานิชการ. (2495). การราชทัณฑ์แห่งประเทศไทย. พระนคร : กรมราชทัณฑ์.

แลงการ์ด โรแบร์ต. (2494). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทความ/วารสาร

กรมราชทัณฑ์. (2556, ตุลาคม). พระเจตคุปต์กับกรมราชทัณฑ์. วารสารราชทัณฑ์. 61(1) : 5.

เอกสารอ้างอิง

งานวิจัยและวิทยานิพนธ์

- กลั่น สัตตะธนี. (2512). การบริหารงานเรือนจำกลางบางขวาง. วิทยานิพนธ์พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตรศาสตร). กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร.
- ประสาร ทองภักดี. (2502). ระบบการราชทัณฑ์แห่งประเทศไทย. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร (อาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร.
- สุระศรี จันทร์แรม. (2539). การพัฒนาองค์กรในกระบวนการยุติธรรม : ศึกษากรณีการโอนกรมราชทัณฑ์ไปสังกัดกระทรวงยุติธรรม. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสาวลักษณ์ คุณประยูร. (2529). นโยบายของรัฐบาลสยามต่อผู้กระทำความผิดทางด้านการศาลและการราชทัณฑ์ พ.ศ. 2434 – 2458. ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้). นครปฐม : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อมรา ชันอาสา. (2525). สภาพสังคมไทย : ศึกษาจากงานการราชทัณฑ์ ระหว่าง พ.ศ. 2433-2476. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาประวัติศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

- นทีจิ จิตสว่าง. (2554). จากคุกมหันตโทษสู่พิพิธภัณฑราชทัณฑ์. สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2561. จาก www.gotoknow.org.posts.com.